

Ahmet GÖRMEZ

TRT Haber Haber Koordinatörü

"Medya, Şiddeti Kaydetmeli ama Meşrulaştırmamalı"

Recep ORHAN - Şeyma BÖYÜK

RÖPORTAJ

Medya içeriklerinde şiddetin ölçüsünü kim, nasıl, hangi kritere göre beliriyor? Kamu yayıncılığı ve özel yayıncılık anlayışında şiddete bakış açısındaki farkların kaynakları nelerdir? Medya şiddeti normalleştiriyor mu? Kriz dönemlerinde şiddetin ekrana aktarımı nasıl olmalı? Batı medyasının coğrafyaya göre şekillenen yayıncılık anlayışı, yayıncılık noktasında ne kadar etik? Şiddet içermeyen medya mümkün mü? Bunları ve daha fazlasını Medyada Şiddetin Temsili temalı özel sayımız için TRT Haber Haber Koordinatörü Ahmet Görmez ile konuştuk.

TRT Akademi Dergisi: Medya, hitap ettiği kitlelere neden şiddet sunmaktadır?

Ahmet Görmez: Çünkü şiddetin izleyicisi var. Çünkü şiddet satması en kolay ürünlerden. Örneğin ofiste şu an bulunduğunuz odadan koridora çıkıp bir anda bağırma başlasanız diğer odalardaki mesai arkadaşlarınızın kapılarının açıldığını ve çıktıklarını görürsünüz. Sokakta bağırma başlasanız herkes dönüp bakar. Şiddet, dikkat çekmenin en kolay yoludur. Bu televizyonda seyirci alışkanlıklarına bir örnek olabilir. Her gün aynı saatte şiddet verirsiniz şiddeti izlemek isteyen ya da en azından merak eden kişiler o saatte ekran karşısında olacaktır. İşte habercilik açısından zor olan seyirci-kamu yararı dengesini koruyarak şiddeti meşrulaştırmadan haber bültenleri hazırlayabilmek.

TRT Akademi Dergisi: Kamu yayıncılığı yapan bir haber kanalında çalışıyorsunuz. Bir haberi verirken siz neyi şiddet olarak görüyorsunuz ya da görmüyorsunuz; bu konudaki kriterleriniz nelerdir? Özel bir haber kanalında çalışıyor olsanız aynı haberi farklı bir şekilde mi sunacaksınız? Burada belirleyici olan kanalın yayın politikası mı, yoksa gazetecinin meslek etiği midir, nedir?

Ahmet Görmez: Tek bir şiddet yok. Gerek sözlü gerekse fiziksel şiddet bizim kırmızı çizgimiz. TRT Haber hâlihazırda Türkiye'nin en çok izlenen haber kanalı. Bizi her yaş grubundan izleyici takip ediyor. Biz bir kamu yayıncısı olarak buna dikkat çok ediyoruz. Daha önce özel kanallarda çalışmış bir haberci olarak şunu söylemeliyim: Her kanalın kendi yayın politikası, kendi yayın tarzı var. Bu politikaların zamanla değiştiği dönemler de oluyor. Bir zamanlar prime time kanallarında haber bültenleri çok daha hareketli, üçünü sayfa haberleri dediğimiz şiddet haberlerinin -getirdiği rating nedeniyle- çok daha yer bulduğu bültenlerdi. Bugün sürecin o dönemlerle karşılaştırıldığında daha iyi olduğunu söyleyebiliriz. Burada elbette kanalların yayın politikaları ve muhabirin meslek etiği iki ana belirleyici.

TRT Akademi Dergisi: Şiddet her alanda olduğu gibi medya ve yayıncılıkta da tartışılan bir konu. Bu da etik konusunu aklımıza getirmekte; nitekim, medyanın, şiddeti normalleştirilmesine tanık olunmaktadır. Bu anlamda, habercilikte şiddet içerikleri, etik olarak nasıl ele alınmalı ve topluma yansıtılmalıdır? Son yıllarda gerçekleştirilen yeni medya, yurttaş gazeteciliğini dikkate alarak neler söylemek istersiniz?

Ahmet Görmez: Etik, habercilik için olmazsa olmaz bir kavram. Biz 7 gün 24 saat haber yayınlayan bir kanalıyız. Yani bizi günün her saatinde izleyen ciddi bir izleyici kitlemiz var. Bu kitlede çocuklar da var, yaşı çok daha fazla olan büyüklerimiz de. Ergenlik çağında gençlerimiz de var orta yaş dediğimiz gruptan izleyicilerimiz de. TRT Haber’i her yaş ve sosyoekonomik gruptan izleyici takip ediyor. Bir kamu yayıncısı şiddetin meşrulaştırılmasına izin veremez. Bu nedenle yayınlarımızda iki kez dikkat ederiz. Burada kamunun haber alma hakkı ve ihtiyacı ile şiddetin meşrulaştırılması arasındaki denge iyi bir şekilde korunarak bültenlerimizi hazırlarız.

TRT Akademi Dergisi: Olağanüstü dönemlerde geleneksel medyaya göre sosyal medya mecralarında nefret söyleminin daha baskın kullanıldığını görüyoruz. Editöryal sorumluluk, denetim/denetimsizlik, bağımsızlık vb. etkenlerden hangisi nefret söyleminin bu kadar rahat kullanılmasını sağlıyor?

Ahmet Görmez: Sosyal medya, geleneksel medyaya göre çok daha genç, dolaşısıyla çok daha kontrolsüz. Kontrol demek sansür demek değildir. Geleneksel mecralarda, örneğin bir gazetede haberi kimin yazdığını görürüz, televizyonda muhabiri görürüz, yani yaptığı habere imzasını attığı, adını koyduğu için haberin doğru olmaması hâlinde bizzat o muhabirin güvenilirliği zedelenecektir. Hiçbir haberci bunu istemez. Sosyal medyada ise pek çok hesap anonimdir. Yani iddianın sahibinin aslında kim olduğunu bilmeyiz. Bir dezenformasyon hâlinde karşıda sorumlu olacak, güvenilirliği sarsılacak gerçek bir kişi yoktur. Pek çok kez doğru olmayan iddialar ardından hesap kapatılıp, bambaşka bir isimle manipülasyona ve dezenformasyona devam ettiğini görebiliriz. İşte bu “sorumluluk – sorumlu tutulamama” durumu, şiddet, dezenformasyon gibi konularda sosyal medyayı daha uygun bir mecra hâline getiriyor.

TRT Akademi Dergisi: Medyanın savaş, doğal afet, kriz anları gibi olağanüstü dönemlerde bir dezenformasyon aracına dönüştüğüne dair örnekler yaşadık. Bunun önüne geçmek için ulusal ve uluslararası bağlamda ne gibi tedbirler alınmalı noktasında konuyu kamu ve özel habercilik açısından değerlendirebilir misiniz?

Ahmet Görmez: Savaş, doğal afet ve kriz anları, toplumun ve dolayısıyla izleyicilerin de duygusal olarak en hassas olduğu dönemlerdir. Bu süreçte medyanın sorumluluğu iki kat artar. Ancak aynı dönemler dezenformasyonun da en yoğun olduğu dönemlerdir. Bunu geçmişte hem afetlerde hem terörle mücadele hareketlerinde gördük. Özellikle sosyal medya bu dönemlerde manipülasyon ve dezenformasyonun ana etki alanları oldu. Maalesef ana akım medyanın da zaman zaman buradan aldığı bilgileri teyit etmeden kullandığı için bu dezenformasyonun hem kurbanı hem de bir parçası haline geldiği dönemler oldu. Kamu ya da özel fark etmez, her habercinin izleyicisine, okuruna karşı sorumlulukları vardır ve bu sorumluluklar listesinin ilk sırasında “doğru haber vermek” bulunur.

TRT Akademi Dergisi: Medya ve şiddet konusu tartışılırken medyanın kendisinin bir şiddet unsuruna dönüştüğü yönünde bir akademik literatür tartışması var. Bu konuyu, kriz dönemlerinde sahada çalışmış bir haberci daha özelde çeşitli deneyimler yaşamış bir savaş muhabiri olarak nasıl değerlendirirsiniz?

Ahmet Görmez: Medya zaman zaman şiddete tanıklık eder, şiddeti belgeler ancak hiçbir zaman şiddetin bir parçası olmaz, olmamalı. Şiddeti kaydetmeli ama meşrulaştırmamalı. Savaş dönemleri ve savaş alanları şiddetin en açığa çıktığı hatta sınırsızca açığa çıktığı dönemler. Bunu, İsrail’in son Gazze saldırılarında daha net görüyoruz.

TRT Akademi Dergisi: İsrail’in 7 Ekim 2023’ten bugüne Filistin’de uyguladığı devlet terörü özellikle Batı medyasının tavrını yeniden sorgulamayı gerektirdi. Ukrayna söz konusu olduğunda ölen/öldürülen bir çocuğu ana haber bültenlerine, manşetlerine taşıyan medya, Filistin’de 10 binden fazla çocuk İsrail tarafından katledilirken bunu görmezden geliyor. İnsan hakları ve hukuk açısından uluslararası kurum ve kuruluşlar denetleyici rolünü uygulamadığı için medyanın önünü açmış bulunuyor. Bu sorun nasıl aşılabilir?

Ahmet Görmez: Maalesef çatışma bölgeleri ve savaş söz konusu olduğunda uluslararası basın, temel değerleri değil, “güçlü”yü ve “güçsüz”ü gözetiyor. Meslek etiğini değil “çıkarları” gözetiyor. Kimi zaman kurumun kimi zamansa yayın yaptığı ülkelerin çıkarları belirleyici oluyor. Bu noktada maalesef çok az ülke Türkiye kadar net bir duruş sergiliyor. TRT Haber ekipleri İsrail’in son saldırılarını ve bu süreçte Filistin’de yaşanan dramı çok sayıda ekiple bizzat yerinde takip etti. TRT Haber ekipleri Lübnan sınırından Gazze sınırına, Batı Şeria’dan Kudüs’e kadar süreçteki her noktada yaşananları anbean takip etti ve tarihe not düşme adına kaydetti.

TRT Akademi Dergisi: Biliyorsunuz Gazze’de Şifa hastanesi İsrail tarafından bom-

balanmadan önce BBC'nin bir yayını olmuştu. Bu yayında Şifa Hastanesini hedef gösterircesine, hastane altında Hamas'ın tünelleri olduğunu iddia etti. Yine hatırlarsanız aynı BBC, ABD'nin Irak'ı işgalini canlı yayınladı. Buradaki yayıncılık etiğini ve medyanın, şiddete yönelik tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?

Ahmet Görmez: Biraz önce dediğim gibi BBC ya da diğerleri. “Normal dönemlerde” “haberciliğin nasıl yapılması” gerektiğini öğretebilecek durumda olduğu iddiasındaki pek çok uluslararası basın kuruluşu, çatışma dönemlerinde tüm bu değerleri hiçe sayabiliyor. Rusya-Ukrayna savaşında haklı olarak sivil kayıplara gösterilen medya tepkisi İsrail'in Gazze saldırılarında göz ardı ediliyor. Bu röportajın yapıldığı tarihte Gazze'de öldürülen insanların yüzde 70'i kadınlar ve çocuklar... Dünyanın hiçbir askeri müdahalesinde bu oran kabul edilebilir bir oran değil. Ancak uluslararası basını takip ettiğimizde bu oranlara yönelik eleştirilerin, dünyadaki diğer askeri müdahalelere gösterilenin yanında neredeyse hiç olmadığını görüyoruz. Şiddet, kiminden gelirse meşru kiminden gelirse gayrimeşru değildir. Meşru şiddet kullanım hakkı ulusal ve uluslararası hukukta çok net çizilmiştir. Ancak uluslararası basına baktığımızda bazı ülkelerin şiddeti, diğerlerinin yanında daha meşru gibi bir politika izliyorlar, bu kabul edilebilir değil. Şiddet şiddettir, kimi ülkelerin şiddeti diğerlerinden daha meşru değildir.

TRT Akademi Dergisi: Elbette İsrail saldırıları gazeteciler bakımından da bir felaket oldu. Eşi benzeri görülmemiş bir durum yaşandı ve Gazze'de yaşanan insanlık dramında İsrail'in öldürdüğü gazeteci sayısı 100'ü geçti. Bir savaş muhabiri olarak bu konuda neler söylemek istersiniz?

Ahmet Görmez: Son yaşananlar İsrail'in Gazze'ye ilk saldırısı değil. 2014'te örneğin bizzat Gazze'de yaşanan saldırılara tanıklık eden bir gazeteci olarak söylüyorum bunu. Ancak bu saldırıların diğerlerinden en büyük farkı, İsrail'in ilk kez Gazze'ye uluslararası basının girişini yasaklaması oldu. Gerek TRT gerekse diğer basın kuruluşlarının Gazze'ye girişi reddedildi. Bu, üzerinde çok düşünülmesi gereken bir durum. Gazze içinden gelen görüntüler, bölgede çalışan yerel meslektaşlarımızın kaydettiği görüntüler oldu. Maalesef zaman zaman onlarla da irtibatımızın kesildiği oldu. Bu, kimi zaman bölgedeki iletişim kesintilerinden kaynaklıydı ki geçmişteki saldırılarda da böyle bir yola gidilmemişti. Ancak sizin de dediğiniz gibi şu ana kadar 100'den fazla meslektaşımız maalesef öldürüldü. Bu, asla kabul edilebilir değil.

TRT Akademi Dergisi: Son olarak; şiddet içerikleri barındırmayan bir medya

mümkün müdür?

Ahmet Görmez: İdealar dünyasında değil gerçek dünyada yaşıyorsak şiddet maa-
lesef hayatın içinde olacak. Bu nedenle şiddet içerikleri barındırmayan bir medya
fazla iddialı olabilir. Ancak şiddeti haber alma hakkı çerçevesinde ve meşrulaştır-
madan vermek asıl hedef olmalı.